

ו י ש ב ב

וסתירות מפסוקים אחרים שטרם למד דם התלמיד.

ומעתה, בנדוד, הואיל ובפסוק זה עצמו אין שום ענין הקשה לתלמיד, אלא שאפשר להקשות עליו מפסוק שהתלמיד עתיד ללמדו (בשופטים) — א"כ מהו טעמו של רש"י בזה ש- מיישב את הסתירה בפרשה זו, בעוד שמקומו של יישוב זה הוא לכאורה בשופטים (לאחר שהתלמיד למד את ב' הכתובים וידוע להשוותם)?

(ג) למה לו לרש"י להאריך בלשונו (שהיא בתכלית הדיוק לכל פרטי, כידוע) ולומר "ובשמשון הוא אומר"? דלכאורה, אי"ז אלא שפת יתר: מאחר שרש"י בעצמו מביא לשון הכתוב "וירד שמשון וגו'", ובוזה הרי ידוע לנו במי (ואיפה) נאמר לשון "ירדה זו", ה' מספיק לשון קצרה, כמו: "וכתיב וירד שמשון" וכי"ב?

ב. והנה על קושיא זו (שלושונות הכתובים בשייכות לתמנה סתרי א-

א. בפירושו על הפסוק "וירד לג' תמר וגו'": "מעתיק רש"י התיבות "עולה תמנה" ומפרש: "ובשמשון הוא אומר: וירד שמשון וגו' תמנה בשפוע ההר היתה יושבת עולין לה מכאן ויורדין לה מכאן". וצריך להבין:

(א) הלא סתירה זו מ"וירד שמשון וכו'" (שרש"י מיישבה בפירושו) מת- עוררת וישנה כבר על ל' הפסוק שלפני זה — שגם שם נאמר "ויעל וגו' תמנה" — וא"כ ה' לו לרש"י להקדים את פירושו זה על הפסוק ההוא?

(ב) מכיון שדרכו של רש"י לפרש לפי "פשוטו של מקרא" — ובאופן ש- יתאים ל"בן חמש למקרא", הרי מובן שכוונתו של רש"י לבאר רק את ה- ענינים שהתלמיד, בלמדו פסוק זה, יתקשה בהם; אבל אין דרכו ליישב בפסוק הנלמד (שפירושו כשלעצמו אתי שפיר, אלא שיש בו) קושיות

(1) פרשתנו לח, יג.

(2) שופטים יד, א.

(3) ראה פרש"י שם ש"ויעל" קאי על "תמנה" משא"כ לפי פי' ראב"ע וכו'.

(4) בש"ח כתב שבפסוק ראשון היינו מפרשים ד"ויעל" קאי ע"מ ש"על גווי צאנו" (ואף שרש"י כתב דקאי על "תמנה" כדלעיל הערה 2, ג' כוונתו, דלתרץ הקושיא מ"ש בשמשון היינו מפרשים בא"א).

אבל מובן שזהו דלא כפי' הפשוט (שלכן כתב רש"י אליבא דאמת ד"ויעל" קאי על "תמנה"), וא"כ פשוט שאם ה' רש"י מקשה שם מהנאמר בשמשון ה' מתרץ דבשפוע ההר היתה יושבת כמו שפירש כאן.

(5) ראה לקו"ש ח"ה בתחלתו בארוכה.

(6) ובפרט שבגמרא (ראה להלן ס"ב) ליחא לחיבות אלו*.

(7) משא"כ להלן בפרש"י (לח, כו) מובן מ"ש "וברבקה הוא אומר וימלאו ימי ללדת" ששם לא נזכר בפסוק שרש"י מעתיקו במי מדבר.

(*) ומה שהתירוצ בגמרא מתחיל בלי ירידה (דאיתי מהאי גיטא ירידה ודאיתי מהאי גיטא עלי"י) משא"כ רש"י בתירוצו מתחיל בלי עלי"י (עולין לה מכאן ויורדין לה מכאן), הוא לפי שבגמרא קאי בשמשון (ירידה) ומקשה מהנאמר במק"א (ביהודה — עלי"י) ובפירוש"י — איפכא.

הדדי) מצינו בגמרא * ג' תירוצים: (א) "שמשון שנתגנה בה [ופירש:] "שנשא מבנות פלשתים האסורות לו" כתיב ב' ירידה, יהודה שנתעלה בה [ופירש:] "שמשם נולדו פרץ וזרח שהעמידו מלכים וגביאים בישראל" כתיב ב' עלי".

(ב) "שתי תמנאות היו י' חדא ב' ירידה וחדא בעלי".

(ג) "חדא תמנה הואי, דאתי מהאי גיסא ירידה, ודאתי מהאי גיסא עלי". לפי"ז יש להקשות עוד על פירוש רש"י הנ"ל:

מדוע בחר רש"י בתירוצי השלישי (שבגמרא) ובמה הוא עדיף משני ה' תירוצים הקודמים לו, מאחר שגם הם מוסברים לכאורה ע"ד הפשט?

(ד* סוטה י, א. וראה ירושלמי שם פ"א ה"ח.

(8) ורק לפעמים (במקום ספק?) מוסי' פים סימן בשם וכמו ארם נהרים וארם צובה. — וי"ל שמפ"ז בא פי' זה רק בתור פי' שני ולא — עקרי.

(9) תי' הא' שבגמרא — מוכח שיש לאמ' רו בפשוטו של מקרא ממה שרש"י בכ"מ מפרש עלי' וירידה — במעלה וחשיבות (ראה הלן ס"ה, וראה רש"י שמות לב, ז, לג, א. במדבר טז, יב. דברים א, מב).

ותירוצי הב' — נוסף על המובן בפשטות ששייך לומר כן בפשוטו של מקרא, הרי יש הוכחה לזה מפשט"מ מהמפ' ביהושע (טו, י, שם, נז, יט, מג) שהיו שתי תמנאות, אחת בחלקו של יהודה ואחת בחלקו של דן ושמשון ה' ממשפחת הדני (שופטים יג, ב) והי' במחנה דן (שם, כה). והנה משמע ביהושע (שם) שזו שבחלקו של יהודה היתה נקראת תמנה, וזו שבחלקו של דן היתה נקראת תמנתה, וזה מתאים עם משי' מעות הכתובים בפרשתנו ובשופטים, כי בכ"פ שזכרת "תמנתה" בפרשתנו לכאורה פירושו לתמנה, ושם העיר ה' תמנה, משא"כ בשמשון אאל"פ כן (ראה שופטים

(ובפרט דמזה שהם מוקדמים בסדר התירוצים שבגמרא, משמע שהם קרו' בים למשמעות הכתובים יותר מתירוצי השלישי" — וא"כ עוד יותר תמוה: דוקא רש"י, המפרש לפי "פשוטו של מקרא", מביא ומעדיף את התירוצי האחרון י').

ג. והביאור בכ"ז:

בפירושו של רש"י עה"פ שלפנינו אין המכוון (העיקרי) בו ליישב את הסתירה לל' "עולה" הנאמר גבי יהודה (מל' "וירד" בשמשון — מכיון שאין התלמיד יודע עדיין מסתירה זו), אלא לתרץ מה שיש להקשות ולתמוה על לשון זו עצמה: לאיזה טעם הוצרך הכתוב לתאר את הליכתו של יהודה לתמנה בל' עלי' דוקא? כלומר: למה מדייק הכתוב שהוגד לתמר כי חמי' "עולה" תמנתה" — וכי יש איזה נפ"י

יד, ב, שם, ה "כרמי תמנתה") ולפי"ז מוכח ביותר כהתי' ששתי תמנאות היו. — אבל לפרש"י כאן עכצ"ל שתמנה אחת היא ששינוי כהנ"ל בשמות — רגיל הוא (ובפשטות — שלכן אין רש"י צריך לעורר "עד"ז). וי"ל שכבר יודע זה התלמיד מעצמו בלמדו: פניאל פנואל (וישלח לב, לא, שם, לב).

לכאורה פשוט דאין להביא ראי' ממדינים שברשתנו (לו, כה, שם, לו) — כי ע"ד הפשט (משא"כ להש"ס סוטה מג, א) שתי אומות הן (ח"ש כה, ב) ולא הוצרך רש"י לפרש זה כיון שכבר פי' לפני זה (פרשתנו שם, כה) שנמכר פעמים הרבה — אבל מפורש בפרש"י (שם) שה' מדינים מכרוהו למצרים, וא"כ גם מכאן ראי'.

(10) כי אף שהלימוד בגמרא הוא ע"ד הדרש והרמז כו', הרי מובן שבדרך הדרש ג"כ יש להקדים הפי' שהוא יותר מסתבר לפי משמעות הכתוב.

(11) והוא האחרון גם בירושלמי (שם), משא"כ התי' הראשונים הם שם בסדר הפוך.

לכאורה, בנדו"ד: מאחר שאין טעם וצורך לפרש שיהודה "עולח תמנתה" הול"ל בל' סתמית: "הולך תמנתה" וכיו"ב.

ד. אמנם בפסוק הקודם לזה, אף שגם בו נאמר "ויעל וגו' תמנתה", בכ"ז אין מקום לקושיא זו, לפי ששם אפשר לפרש שאין הכוונה עלי' גש-מית, ממקום נמוך למקום גבוה, כ"א עלי' רוחנית — בחשיבות ומעלת הנפש וכו', ולא הי' פי' זה יוצא מידי פשוטו של מקרא: דהרי בתחילת ה' פרשה נאמר ¹¹ "וירד יהודה מאת אחיו", ופרש"י (בפשטות פירושו): "שהורידוהו אחיו מגדולתו" ¹² (ירידה ברוחניות) — והי' מסתבר לומר ש-בהמשך לזה נאמר בו אח"כ "ויעל" ללמדנו שבהליכתו לתמנה (ועי' מע' שה תמר שנסתובב מזה) חזר ונתעלה (ברוחניות — וכתירוץ הראשון שב-גמרא ¹³ המובא לעיל).

אכן, זה יתכן רק במקום שנאמר "ויעל", בל' גסתר בדרך שלישי ה'

ולפי"ז אולי י"ל שכשיעקב רצה שיסכימו בניו ללכת למצרים לא הי' לו לומר "הדו", ולכן דייק רש"י: "ולא אמר לכו" וכו'. וראה עדי"ן בפ"י מהרז"ן בב"ר עה"פ.

16) פרשתנו לח, א.

17) ומה שלא העתיק רש"י תיבת "וירד" בפירושו (אף שלכאורה צ"ל תיבת "וירד") הוא: לפי שלא בא שם לפרש "וירד", וגם ההוכחה לפי אינה ממש: "וירד וגו'", אלא שלאחר שאנו יודעים "שהורידוהו אחיו מגדולתו" מובן מעצמו שזה פי' "וירד יהודה מאת אחיו".

18) לפי הבבלי בסוטה (שם), אבל לפי הירושלמי (שם) ש"ע"י שהיתה לש"ש לפיכך כתוב בה עלי", והיינו שתמר לש"ש נתחננה (ראה בפ"י קה"ע ופ"מ שם) לא יתכן לפרש כן ל' עלי' הנאמר ב"יהודה ע"י הפשט.

קוטא לתוכן הסיפור (אף אם הדבר כן הוא), בזה שתדע שהילוכו הוא באופן של עלי' דוקא ולא בדרך ירידה או באורח מישור?

וכמו שמצינו (שאין דרך הכתוב לתאר את אופן ההילוך במקום שאין צורך) לעיל בפ' העקידה (שכבר למ' דה התלמיד) שהקב"ה אמר לאברהם: "והעלהו וגו' על אחד ההרים" ¹⁴ — ובכ"ז נאמר אח"כ בכתוב ¹⁵ "וילך (ולא יעל) אל המקום גו'"; "ויבואו אל המקום וגו'", אף שהליכתם היתה באופן של עלי' ¹⁶. והטעם בזה פשוט: לפי שאין נפק"מ אין הגיע "אל ה' מקום", ולא בא הכתוב לפרט דבר שאינו נוגע לענין המדובר ¹⁷. וה"ה

12) וירא כב, ב. וראה פרש"י שם ש"והעלהו" פירושו שיעלהו להר.

13) וירא שם — ג, ט.

14) ומה שנאמר "והעלהו וגו' על אחד ההרים" (ראה לעיל הערה 12) — פשוט שכאשר נזכר הר בפירוש בכתוב מוכרח לומר לשון עלי' ואינו שייך לשון אחר. וראה שמות יט, יגד ובמקומות רבים.

15) ראה בהנמנן לעיל הערה 9. וראה פרש"י מקץ מב, ב (עה"פ "רדו שמה וגו'"): "ולא אמר לכו" וכו'. וראה ברא"ם וגו"א וש"ח שם שהקשו שכו"ב פעמים נאמר ל' ירידה על ההולך מא"י למצרים ועלי' על ההולך ממצרים לא"י. ובגו"א תירץ "שדוקא המדבר לא יאמר רדו מפני שהוא לשון קללה אל המדובר", ואינו מובן שהרי מפורש להיפך בכ"מ (ראה ויגש מה, ט. שמות יט, כא. שם, כד. ועוד).

ואואפ"ל שהירידה מא"י למצרים — עכ"פ כרוב הפעמים — מורה על ההליכה למקום של צרה וכו' והעלי' מורה על היציאה משם. וראה ויגש מה, ג: "אל תירא מדה מצרימה" וגו' ובפרש"י שם: "לפי שהי' מירר" וכו', וראה סו"פ מקץ: "עלו לשלוט" וגו', וראה עדי"ן כלבוש האורה ויגש מה, ט.

שבגמרא), שהרי אין כוונתו העיקרית לתרץ את הסתירה בלשונות הכתובים *וי' (וכנ"ל, משום שאין זה קשה להתלמיד בלמדו פסוק זה) אלא את הדיוק בל' "עולה" הנאמרה כאן — ודבר זה לא יתיישב אלא באופן ש"עולין לה (תמנתה) מכאן ויורדין לה מכאן" (דאז יש צורך לרמוז ול"ה הודיע לתמר באיזו משתי הדרכים הולך יהודה תמנתה).

אבל לפי הסברא ש"שתי תמנאות היו" עדיין לא תתיישב קושיא זו: דא"א לומר של' "עולה תמנתה" באה לרמוז ולהודיע שדרך הליכתו של יהודה מכוונת לתמנה הנמצאת בראש ההר ולא לזו שבתחתית ההר — כי:

(א) לא באופן כזה מסמנים עיר וכיו"ב כ"א כמש"נ: בית חורון תחת תון גו' בית חורון עליון *ויעוד.

(ב) כיון שסתם המגיד בהשם *משמע שלא הי' מקום לספק (מפני שרק אחת הייתה בסמיכות או כיו"ב).

(ג) הרי שתי התמנאות ודאי לא היו סמוכות אחת לחברתה *וא"כ אין צורך להודיע לאיזו מהן הכוונה ע"י הדיוק של "עולה תמנתה".

ו. אמנם לאחר כל הנ"ל, אין הענין מיושב כל צרכו מצד הדוחק בעצם הפירוש — שתמנה "בשיפוע ההר היתה יושבת" — לפי שדבר

מדבר — היינו שהתורה היא המספרת את מאורעותיו של יהודא והיא היו' דעת לרמוז בל' "ויעל" את עליתו ה' רוחנית שעתידיה לבוא ע"י הליכתו לתמנה. משא"כ בפסוק שלפנינו, ש' נאמר בו "חמץ עולה תמנתה" בל' נוכח, והיינו שזהו הנוסח שבו הוגד הענין לתמר ע"י מישוה מאנשי ה' מקום — הרי א"א לפרש שכוונתו (של המגיד ההוא) לעלי' הרוחנית של יהודה בעתיד, כי דבר זה ודאי לא הי' ידוע לו, וכיון שכן, הלא הקושיא בכתוב זה — למה נאמרה ל' "עולה" בהליכתו תמנתה — במקומה עומדת *.

ה. וקושיא זו מתרץ רש"י באמרו "ובשמשון הוא אומר וירד שמשון וגו' תמנתה", והיינו שע"י שמקדים ליישב סתירה זו שבין כתובים אלו, מתורצת הקושיא בפסוק זה בדרך ממילא: דמאחר שביהודא נאמר ל' "עולה תמנתה" ובשמשון "וירד . . תמנתה", הרי שבע"כ צ"ל ש"בשיפוע ההר היתה יושבת, עולין לה מכאן ויורדין לה מכאן";

ומעתה, כיון ששתי דרכים מולי' כות לתמנה — בדרך ירידה מראש ההר ובעלי' מתחתיתו — סרה ה' תמיה בל' "עולה תמנתה", כי זהו פרט הנוגע לסיפור הדברים: ע"י הדגשה זו ידעה תמר באיזה דרך הולך יהודה תמנתה, דהיינו בדרך העולה מתחתיתו של ההר.

ועפ"ז יובן למה לא נקט רש"י ש"שתי תמנאות היו" (כתירוץ הב')

(19*) אלא שאף שלא זהו עיקר כונת רש"י כאן, הרי מ"מ הואיל והוצרך לתרץ הסתירה בבביל ישוב ל' עלי' לא הוצרך כבר לתרצה בשופטים.

(20) יהושע טז, ג טז, ה.

(20*) ראה לעיל הערה 8.

(21) ראה לעיל הערה 9 ששתי התמנאות המוזכרות ביהושע היו א' בחלקו של יהודה וא' בחלקו של דן.

(19) ולכן לא פי' רש"י כאן כתירוץ הא' שבגמרא, מכיון שבפשוטו של מקרא א"א לפ' "עולה תמנתה" — עלי' ברוחניות, משא"כ בגמרא שהלימוד הוא ע"י הדרש וכו', וראה ע"ז במשכיל לדוד.

שאינו רגיל, יתכן יותר לומר שתמנה היתה יושבת בראש ההר ולפרש את ב' הלשונות (עלי' וירידה שגבי תמנה) לצדדים, וכל חד לפי ענינו בכתוב: ל' "עולה" ביהודה פירושה עלי' כ' פשוטה, בגשמיות — כי א"א לפרשה ברוחניות מטעם הנ"ל בס"ד — ול' "וירד" בשמשון (הבאה בסיפור הכ' תוב בל' נסתר) פירושה ירידה ב' חשיבות ובמעלה.²⁵

ובכדי לרמוז את הטעם שהכריחו בכ"ז לפרש שתמנה "יושבת בשיפוע ההר", הוסיף רש"י "ובשמשון הוא אומר": היינו שלא רק בפסוק זה המובא בפירושו נאמר ל' ירידה שאז יתכן לפרשה במובן רוחני; אלא ש"בשמשון (בכללות סיפורו) הוא אומר", היינו שחזור ואומר לשון זו כמח פועמים — ואין סברא לפרש את כל אחד ואחד מהן לרמוז ירידה בחשיב בות.²⁶ ובע"כ צ"ל שמוכחו כפשוטו:

(25) ואין לומר שרש"י הוכיח לפרש בשיפוע יושבת ולא בראש, בכדי שעייז תתישב הל' "עולה" הנאמרת כאן שהרי זה עיקר כוונת רש"י בפירושו כנ"ל ס"ה (וכמו שנטעם זה לא תירץ רש"י כתירוצי ה' שבגמרא דשתי תמנאות היו, כנ"ל שם). — זה אינו כי ליישב הל' "עולה" הי' אפשר לומר שלא היתה תמנע בשיפוע הר ו"עולה" באה לשלול דרך שני שבמישור (כגון ש' יהודה עלה מעמק, והדרך השני' לתמנה הי' במישור, או שהי' דרך אחרת במישור סביבות ההר וברחבו כו' וכיו"ב).

(26) ראה במהרש"א (שם) שהקשה מ"ש בשופטים (שם, ב) "ויעל ויגד לאביו ולאמו וגו'", ומה שתירץ "שחזר משם ופירש מה עובדת כוכבים" וכו', הוא היפך המוכרח מפשטות הכתובים שם, וא"כ עכ"פ לרש"י אאל"כ, וכן מ"ש (שם ה) "וירד שמשון ואביו ואמו וגו'" כ' במהרש"א ש"חזר ה' כתוב בגנות כולם" גם זה קשה לומר ב' פשוטו של מקרא שם. וגם לא משמע כן מהמבואר בירושלמי (שם עה"פ "ויבואו עד

בלתי רגיל הוא לבנות עיר בשיפועו של הר.²⁷

יש ובונים עיר בראש ההר — דהיינו עם היות שבנייתה של עיר כזו קשורה בקשיים שונים (טרחה רבה בהעלאת צרכי הבנין לראש ההר, תנאי העבודה שמה וכו') וגם יגרע חלקה בהתפתחות המסחר ובקשרי השונים עם עיירות אחרות וכו' (מצד קושי העלי' בשיפועו של ההר, ה' ממעט את העוברים והשבים בעיר זו), עכ"ז לפעמים מוותרים על חסרונות הנ"ל ובוחרים לבנות דוקא בראש ההר משום היתרון שבזה בענין ה' הגנה: עיר היושבת בראש ההר ידה על העליונה במלחמה נגד אויב הלוחם בה כיון שהוא נמצא למטה.²⁸

לאידך, כמובן, יש שמעדיפים לבנות עיר בתחתית ההר — עם כי הגנתה אינה קלה — מטעם שהמקום מוכשר יותר לבניית עיר ולהצלחתה במו"מ וכדומה.

משא"כ בשיפועו של הר, שאין תועלת שלמה לבנות שם עיר — הן בנוגע לבנינה והתפתחותה והן בנוגע להגנה מאויב — ועוד שחלקי העיר הם זה ע"ג זה.

וא"כ יש להקשות²⁹: הואיל ומציאות עיר בשיפועו של הר הוא דבר

(22) ועפ"ז יש לבאר מה שמוסיף בגמ' רא לאחר התירוצי ("ודאמי מהאי גיסא ירידה ודאמי מהאי גיסא עלי'") "כגון וירדנוא ובי בארי ושוקא דנרש", ולכאורה מהי קמ"ל, ולהמבואר בפנים אתי שפיר, שהואיל והוא דבר בלתי רגיל ומובן כלל — לכן ההכרח להביא רא"י שישנן כאלו.

(23) ראה קהלת ה, א.

(24) ע"ד מה שהקשה מהרש"א בחדא"ג סוטה (שם), וע"ש מה שתירץ, אבל על המבואר כאן אי אפשר לומר כן, שהרי יש לנו הכרע כמבואר בכנים בארוכה.

עלייתו בלא הפסק. וכן הענין בעלי' "בהר ה'". שהתמדת העלי' מוכרחת לא רק לתועלת העלי' עצמה, כ"א גם בכדי להבטיח שלילת הירידה. והיינו שאין לו להסתפק במעלתו שהגיע אלי' עד כה, כי הסתפקות זו במעלתו ואי-עלייתו מדרגא לדרגא במעלות הקודש, סופה שתביא לידי ירידה³⁰.

ומודגש הענין במיוחד במצות גר חנוכה, ש"המהדרין מן המהדרין כו' יום ראשון מדליק אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך". לפי ש"מעלין בקודש ואין מורידין"³¹, ואם לא הוסיף גר ביום ב' וכו', לא זו בלבד שבו ביום לא הוסיף ולא עזה בקודש לגבי היום שלפניו, אלא שעוד החסיר בו (בזה שלא קיים בהידור) מדרגת עלייתו ביום שלפניו (שבו קיים מצוה זו בהידור)³². ואם רוצה לקיים את ה"מצוה באותו ההידור שקיימה ביום שלפניו מוכרח הוא להעלות בקדש וכנ"ל³³.

(30) ונוסף לזה: ארז"ל (סוטה מט, א) "כל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו", וא"כ מובן במכש"כ במדה טובה, שבקדושה צ"ל עלי' תמידית, ועוד יותר מבהיפוך ה"קדושה.

(31) כב"ה שבת כא, ב.

(32) והידור זה הרי שייך לכאור"א כפס"ד השו"ע (אר"ח סי' תרע"א ס"ב, וברמ"א שם: "המנהג פשוט"). וראה לקו"ש ח"א ע' 92. ח"ד ע' 1258.

(33) וי"ל שב' פי' בלי "מעלין בקודש ואין מורידין": (א) מעלין ועכ"פ אין מורידין, (ב) מעלין (וכופל — לחזק הציווי דמעלין) ואין מורידין וע"ד ב' הפי' במש"ב יענין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע (ראה תניא פ"ד, קיצורים והערות לתניא ע' סז: די בכך כו', וראה ג"כ זח"א רלג, ב).

שמקום מגוריו של שמשון הי' בראש ההר ובכ"פ שהלך לתמנה הי' באופן של ירידה (גשמית) מההר³⁴. ונמצא שמוכרח לומר ש"בשפוע ההר היתה יושבת" על אף הדוחק שבדבר.

ז. מהענינים ד"יינה של תורה" שבפרש"י שלפנינו, וההוראה מזה ב"עבודתו של כאור"א:

מבואר במ"א³⁵ עה"פ "מי יעלה בהר הוי' וגו'" ³⁶ שעבודת האדם לקונו היא בדוגמא לעלי' בהר, וידוע דכאשר האדם מטפס ועולה ההרה, א"א לו להפסיק באמצע עלייתו ול"עמוד זמן מה במקום שיפועו של ההר, כי כמעט מן הנמנע שלא יתמוטט ויפול למטה — אלא עליו להמשיך

כרמי תמנה וגו') "שהיו אביו ואמו וכו' אומרים לו בני כו' בנותיהם זרועות כלאים". וראה עוד בשופטים (שם, ו. ז).

(27) ועפ"י יס לבאר מה שבירושלמי (שם) בתירוג ג' א"י: "כגון הוא בית מעין שירדין בה מפלטתה ועולין בה מטברין", והיינו שמביא דוגמא לא רק מעיר הנמצאת בשפוע הר (ראה לעיל הערה 22) כ"א ש"ביתו עם זה נמצאות עיירות בראש הר זה עצמו ובתחתיתו, כי מדגיש בזה שהירידה (והעלי' — ראה רמב"ן פרשתנו לה, יב) היתה בקביעות הוואיל והיא באה מעיר הנגזאת בראש ההר (ובתחתיתו), והרי זוהי הוכחה לפי זה כמבואר בפנים.

ועוד י"ל בפ"י הירושלמי (ועיקר): הדוגמא מטבריה למה יצאה מהרגל ונבנתה בשפוע הר — כי הייתה בין שתי ערים ומובן שכל שעסקו עם שתיהן וכן בכל העסקים שבין אחת מהן עם חברתה (שצ"ל טרות ד"יורדין ועולין") גזח להפגש ב"אמצע. ואם העסקים בקביעות בונים שם מקום קבוע (עיר).

(28) ראה ד"ה זה היום תרצ"ה.

(29) תהלים כד, ג. וראה בפ"י מקדש מעט שם.

ומרמז ענין זה בדברי רש"י —
שמה שנאמר ל' עלי' וירידה בתמנה
הוא לפי ש"בשיפוע ההר היתה יוש-
בת", כי בשיפוע ההר (שהוא ענין
העבודה להתעלות ברוחניות) נמנעת
העמידה וגם ההילוך הוא לא באופן
רגיל, כ"א או עלי' או ירידה.

וכשם שעלייתו של יהודה "בשיפוע
ההר" הביאה לידי לידת "פרץ זה
משיח שנאמר: עלה הפורץ לפניהם";

(משיחת ש"פ וישב תשל"ב)

(34) אגדת בראשית ס"ז פ"ג. וראה ב"ר
פפ"ה, יד. ובפרש"י שם.

(35) עובדי' א, כא.

מקץ

דפרשתנו שנעשה משנה למלך, וה' רשות בידו לעשות ככל אשר ירצה, א"מ למה יניח את אביו בצער ואביו לות ולא הודיעו ע"י שירות ההולכות לכנען (או ע"י שליח) * שהוא חי, ויחי את נפש אביו *.

ע"ז שידוע לו הרי עכ"פ לא יהי' "מתאבל" עליו עוד אף שעדיין יהי' לו צער (וראה פרש"י (וישב לו, לה) סימן זה הי' מסור בידי כו' אם לא ימות כו' מובטח אני שאינו רואה גיהנם), ובפשטות צ"ל ככפנים, שבה יתו עבד ובבית הסהר לא הי' ברשות עצמו כלל להודיע את יעקב (ובפרט שע"ז יתעורר חשש תביעה לשחרורו וכטענת יוסף: כי גונב גונבתי מארץ העברים (וישב מ, טו)). בשאר התירוצים שברבותינו בעה"ת ראה לקמן הערות 6, 14.

(5) ובפרט ש"קרבן הוא" (ר"פ בשלח), — מצרים קרוב לחברון כמהלך ד' או ה' ימים (רבותינו בעה"ת שם), כששה ימים (רמב"ן שם).

(6) ברבותינו בעה"ת שם: "וגם כשהי' מלך לא יאמין לו כי אפילו לבסוף כשספרו לו אחיו לא האמין". אבל מובן שע"פ פשט"מ אין זה טעם מספיק שיוסף לא יודיע לאביו, דהרי סו"ס האמין יעקב ע"י הסימן שמסר להם (פרש"י ויגש מה, כז) עד"ז הי' אפשר למסור איזה סימן ע"י שליח ושיירא וכו'.

ברמב"ן שם: "ויע"כ לא רצה להגיד להם אני יוסף אחיכם ולאמר מהרו ועלו אל אבי כו' כאשר עשה עמהם בפעם השני כי הי' אביו בא מיד בלא ספק כו' אבל את הכל עשה יפה בעתו לקיים החלומות כי ידע שיתקיימו באמת גם הענין השני שעשה להם בבית לא שהי' כוונתו לצערם אבל חשב שאולי יש להם שנהא בבנימין כו'". עיי"ש.

והטעם שרש"י לא תירץ כן, י"ל (דנוסף ע"ז שהג"ל מתרץ רק זה שלא הודיעו אחרי שכבר באו אליו אחיו, אבל עדיין קשה

א. דובר כמה פעמים: שדרכו של רש"י בפירושו עה"ת לפרש כל דבר הקשה ובלתי מובן בפשוטו של מקרא. והענינים הדורשים לכאורה ביאור (בפי' הפשוט של הכתובים) ואין רש"י מפרשם, הרי זה גופא הוכחה שלדעתו של רש"י מובנים הם בפשטות ועד כ"כ שאין צורך לפרשם, או שמובנים הם ע"פ מה שפירש רש"י לפניו:

עפ"ז צ"ל תמי' גדולה המתעוררת בלימוד פשוטן של כתובים בפרשתנו, וכמה ממפרשי התורה עמדו עלי' * ודוקא רש"י ראש הפשטנים אינו מעיר ע"ז, והוא: יוסף הרי ידע גודל אהבת אביו אליו, ובמילא — הבין גודל צער אביו ואבלו עליו, ומדוע לא הודיע לו שעודנו חי?!

ותמי' זו היא בנוגע להזמן אודותו מדובר בפרשתנו דוקא: בפ' וישב מסופר שהביאו את יוסף למצרים ומכרוהו לעבד ואח"כ נתנהו בבית הסהר, ומובן שלא הי' באפשריות שלו להודיע לאביו שהוא חי * אמנם בזמן

1) ראה לעיל ע' 13 ובהנסמן בהערה 1 שם.

2) כשאין תירוץ (ע"ד הפשט) כתב רש"י "איני יודע" (תולדות כה, ה. ועוד ככו"כ מקומות, ראה לקו"ש ח"ה ע' 1 הערה 2).

3) ראה רמב"ן פרשתנו מב, ט. רבותינו בעה"ת מב, א. עקידה פרשתנו (שער כט קרוב לסופו). אוה"ח ויגש (מה, כז). ועוד.

4) ברבותינו בעה"ת שם (וראה גם בעקידה שם) ד"כשהי' עבד לא רצה להגיד לו כי יותר הי' מצערו וכן כשהי' בבית הסהר". אבל בפשט"מ אין זה מספיק, כי